

Tvorba nadimaka u hrvatskom jeziku

Đeri, Dora

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:563403>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-12**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Studij hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i književnosti

Dora Đeri

Tvorba nadimaka u hrvatskom jeziku

Završni rad

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2021.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Studij hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i književnosti

Dora Đeri

Tvorba nadimaka u hrvatskom jeziku

Završni rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, znanstvena grana filologija,
znanstveno polje kroatistika

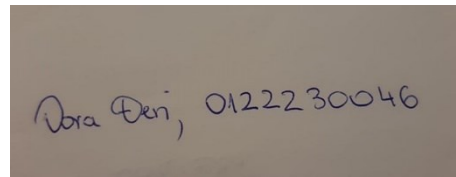
Mentorica: doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 1. rujna 2021.

Dora Đeri, 0122230046

Sažetak

Cilj je ovog završnog rada pokazati načine tvorbe i podrijetlo nadimaka u hrvatskom jeziku te kako su se oni mijenjali kroz godine. Nadimci su uz osobno ime i prezime treća vrsta antroponima, a predmet su proučavanja grane onomastike koja se zove antroponomastika. Tijekom povijesti nadimci su nastajali kako bi se ljudi istog imena mogli identificirati i razlikovati pa im se tako dodjeljuju nadimci motivirani različitim elementima i karakteristikama. Povijest antroponima detaljno je istražio Petar Šimunović u knjizi *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*, a spominje se da se nadimci koriste u hrvatskom jeziku od devetog stoljeća. Ostali se antroponimi ostvaruju i koriste u službenom obliku, a nadimak je pretežito kreativan čin govora i zato se on koristi u neslužbenoj komunikaciji te među manjim zatvorenim grupama. Vrste nadimaka koje Petar Šimunović navodi i razlikuje jesu osobni i obiteljski nadimak. Često se je osobni nadimak nasljeđivao i time postao obiteljski nadimak. Nadimci dodijeljeni individualnoj osobi nose satiričko-humoristične značajke te osobe. Nadimak je pri nastajanju pojmljiv, razumljiv s jasnom identifikacijskom porukom u sadržaju i obliku. U svrhu ovog završnog rada prikupljen je korpus nadimaka u kojem su sudjelovali ispitanici različite dobi s područja Slavonije, unutrašnje Hrvatske te nekolicina s otoka Mljeta. U prikupljenom korpusu pokazalo se da je većina nadimaka koji se danas koriste nastala skraćivanjem osobnog imena ili prezimena te da su nastali i koriste se u zatvorenoj grupi ljudi čime je potvrđena postavljena pretpostavka.

Ključne riječi: onomastika, antroponim, osobno ime, nadimak

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Onomastika.....	2
3. Antroponimi.....	3
4. Osobna imena.....	4
5. Nadimci.....	5
5.1. Povijest nadimaka u hrvatskom jeziku.....	7
5.2. Nadimci prema formi.....	7
6. Nadimci iz suvremenog života.....	10
6.1. Nadimci nastali od osobnog imena.....	10
6.2. Nadimci nastali od osobnog prezimena.....	11
6.3. Nadimci motivirani fizičkim izgledom i duševnim karakteristikama.....	12
6.4. Nadimci motivirani utjecajem druge osobe.....	13
6.5. Nadimci motivirani zanimanjem.....	13
6.6. Nadimci izvedeni zbog nepravilnosti u govoru.....	14
6.7. Nadimci motivirani stranim jezikom i dijalektom.....	14
7. Nadimci poznatih Hrvata.....	15
8. Zaključak.....	16
9. Literatura.....	17

1. Uvod

Tema je ovog završnog rada tvorba i podrijetlo nadimaka, tj. hipokoristika u hrvatskom jeziku. Cilj je prikupiti korpus nadimaka kojim će se pokazati razlike u nastajanju, tvorbi i podrijetlu nadimaka korištenih danas te nadimaka koji su se koristili prije.

Riječ će najprije biti o onomastici kao jezikoslovnoj disciplini, zatim o antroponimima, a navest će se i najpoznatije vrste osobnih imena prema podrijetlu. Najopsežniji dio ovog završnog rada bit će posvećen definiranju i opisivanju nastanka nadimaka kao antroponimne kategorije, te navođenju prikupljenog korpusa nadimaka. Tim korpusom oslikat će se današnjica s obzirom na korištenje nadimaka kod različitih generacija ispitanika.

Nadimci su antroponimna kategorija koja se pojavila kada osobna imena više nisu bila dovoljna da bi se moglo jasno razlikovati osobe. U knjizi *Uvod u hrvatsko imenoslovlje* te u članku *Nadimci u Hrvata* Petar Šimunović opisuje i navodi brojne podatke kojima to potvrđuje. Vrste nadimaka koje se nabrajaju jesu osobni i obiteljski nadimak. Osim što je opisao nastanak nadimaka kroz povijest, Šimunović ih je podijelio i prema formi.

Nadimci koji su prikupljeni u korpusu podijeljeni su prema tvorbi kojom nastaju. Preciznije rečeno, podijeljeni su prema riječima i odlikama koje ih motiviraju. Korpusom je dokazano da postoje razlike u nastanku i korištenju nadimaka nekad i danas.

2. Onomastika

Onomastika (grč. ὄνομα, onoma = ime) ili imenoslovlje je jezikoslovna disciplina koja se, najjednostavnije rečeno, bavi proučavanjem vlastitih imena. U najširem smislu, predmet proučavanja onomastike jesu podrijetlo, način tvorbe, rasprostranjenost, uporaba i uloga u društvu te motivacija imena. Petar Šimunović u *Uvodu u hrvatsko imenoslovlje* kaže da je onomastika znanost o imenima kao jezičnim, izvanjezičnim i nadasve kulturnim spomenicima. Naziva ih onimima, davnašnjim spomenicima materijalne i duhovne kulture, oblikovani jezikom. Mnogi su od tih spomenika najranije jezične potvrde hrvatskog jezika, a nalaze se gdje su živjeli i nastavljaju obitavati Hrvati. U prošlosti se pojam onomastika često koristio i da bi se obilježila sveukupnost imenskoga korpusa na nekom prostoru. Onomastika kao znanost ima svoj predmet i metode istraživanja: „Duboko je uronjena u jezikoslovlje i unutar jezikoslovlja je institucionalizirana. U nas se odrađuje unutar dijalektologije (jer nosi dijalektna obilježja), povijesti jezika (jer imena često balzamiraju starija jezična stanja), etimologije (jer je važan leksički sadržaj sadržan u imenu), pa i suvremenog jezika (s obzirom na gramatička, osobito tvorbena te ortografska i ortoepska ponašanja)“ (Šimunović 2009: 23). Prema predmetu istraživanja, tj. klasifikaciji različitih imenskih kategorija onomastika se obično dijeli na sljedeći način: toponomastika proučava zemljopisna imena naselja, mjesta, voda, gora itd., antroponomastika proučava osobna imena, prezimena, nadimke i etnonime, odnosno imena naroda, a krematonimija proučava primjerice nazive tvrtki, brodova, proizvoda, tj. svega nastalog ljudskom djelatnošću. Šimunovićeva podjela imena vrlo je jednostavna stoga on navodi samo geonime, bionime i krematonime. Bionimima možemo nazvati vlastita imena živih bića, u prvom redu ljudi, a zatim životinja i biljaka. Abionimi su nazivi koji se odnose na vlastita imena svega neživog, tj. svega što ima osobine neživog. Bionime se nadalje može podijeliti na: antroponime, pseudoantroponime, teonime, zoonime i fitonime. Vlastita imena životinja su zoonimi (npr. zlatni retriever), a vlastita imena biljaka su fitonimi (npr. velebitska degenija), iako su ona vrlo rijetka.

3. Antroponimi

Antroponim je jezikoslovni naziv za osobno ime, ono izabrano krsno, za prezime i za nadimak. Antroponimi su predmet proučavanja grane onomastike koja se zove antroponomastika. Pod pojmom antroponimi smatramo osobna imena ljudi i ona pojedinačna i ona skupna. Pojedinačna osobna imena su vlastita imena, prezimena, odmilice, tj. hipokoristici, različiti nadimci, pseudonimi, matronimi i patronimi, kriptonimi (tajna imena), hagonimi (imena svetaca) i marionimi (različita imena za Djevicu Mariju).

U najširem smislu u antroponime se mogu ubrojiti i pseudoantroponimi, tj. imena mitoloških bića s antropomorfnim obilježjima (npr. Malik Tintilinić), a također i teonimi, odnosno imena božanstava kojima se pripisuju određene ljudske osobine (npr. Zeus, Had). Najbrojniji su antroponimi imena i prezimena, a imena su ujedno i najstariji antroponimi, čine takozvani najstariji onomastički sloj što dokazuju i brojni starohrvatski jezični spomenici i imena starohrvatskih kraljeva. Radi velikog broja ljudi, uskoro su tijekom povijesti nastali problemi pri raspoznavanju i zato su se pojavili nadimci. „Puk koji je nadijevao imena, birao je koga, što, gdje i kako imenovati. Sadržajna obilježja koja su pohranjena u imenima objektivno odražavaju kolektivnu svijest puka i njegova poimanja svijeta oko sebe. Imena dakle, identificirajući prostor i ljude, predstavljaju kulturnu nadgradnju“ (Šimunović 2009: 20). Prezimena su najmlađa vrsta antroponima.

4. Osobna imena

Imena su motivirana životnom zbiljom. U sebi nose sadržaje i spoznaje o suvremenom svijetu, odraz kulturne, gospodarske i jezične povijesti naroda koji ih je stvorio i koji ih čuva kao spomenike vlastita identiteta. Osobna imena imaju nominativnu i identifikacijsku funkciju. Osobna se imena mogu podijeliti s obzirom na njihovo podrijetlo ili na muška i ženska. Mnoga su imena prve zapisane riječi hrvatskog jezika u tekstovima drugih jezika, poglavito u latinskom, pa su mnoga starija od hrvatskih pisanih spomenika. Upravo u tome leži njihova povijesna i jezična vrijednost. Imena nose objektivni i stvarni sadržaj te vjerodostojan jezični izraz. Ispisuju i čuvaju autentičnu, stvarnu jezičnu povijest. Hrvatska narodna imena slavenska su baština. Najpoznatija imena u hrvatskom jeziku različitog su podrijetla. Razlikujemo imena slavenskog podrijetla koja su se odnosila na različite bogove (primjerice: Vesna), i ona slavenska imena koja su nositelju imena upućivala lijepu želju (Zdravko, Zlata). Poznati su i slojevi hrvatskih narodnih imena (npr. Hrvoje, Velimir, Mislav), kršćanskih imena, odnosno onih preuzetih iz Svetog pisma (Ana, Marija, Benedikt), sloj posuđenih imena (Karlo, Julija) te sloj pomodnih imena (Ines, Nives). Narodna imena najlakše je prepoznati po tome što se često sastoje od dvaju ili više dijelova, tj. složenice su. Lako je to primijetiti u imenima: Miroslav, Tihomir, Tomislav, Ratomir, Vladimir, Božidar itd. Ta su navedena imena uglavnom bila tvorena ili čistim slaganjem (Zvonimir) ili složeno-sufiksalsnom tvorbom s prvom priložnom i drugom prezentskom glagolskom osnovom te nultim sufiksom (Domagoj, Milotjeh). U poglavlju „Kriterij za izbor antroponomastičke građe“ u knjizi *Onomastičke teme*, Živko Bjelanović navodi kriterije prema kojima se osobna imena uvode u građu rječnika. Govori kako se u rječnicima nalaze ona osobna imena koja u formi fonološke, morfološke ili tvorbene prirode imaju elemente kakvi se ne nalaze u općem leksiku, a značajni su za razumijevanje strukture danog jezika uopće. Prvi razlog zašto se osobna imena uvode u rječnike više nego ostali antroponimi jest taj da su ona najstarija, a ujedno su i standardizirana. Osobna imena poput: Dunja, Jagoda, Nada, Jasmin, Višnja itd. sadrže fonomorfološke elemente iz mehanizma kakav je u općem leksiku u značenju primjerice voća dunja i jagoda, odnosno od općih imenica, stoga se ne ubrajaju u rječničku građu. Isto pravilo vrijedi i za osobna imena koja su izvedenice od općih imenica poput: Božica, Bosiljka, Sunčica, Cvijeta, pa čak i za hipokoristike kakve ima opći leksik, primjerice: Braco, Beba, Seka.

5. Nadimci

Kada osobna imena više nisu bila dovoljna za identificiranje i imenovanje ljudi, pojavili su se nadimci kao jedna od najstarijih antroponimnih kategorija. Oni uz onomastičko, čuvaju i leksičko značenje kojim su motivirani. Više od drugih imena, nadimci su produkt govora te kao takvi ne podliježu u svemu jezičnoj normi. Svojim sadržajem prenose poruku ili, u nekim slučajevima, porugu prema osobi kojoj se pridružuju. U članku *Nadimci u Hrvata* Šimunović definira nadimke na sljedeći način: „Nadimci su priimci koji se pridijevaju obiteljima ili pojedincima uz njihovo osobno ime i(li) prezime. Zbog uglavnom neutrnute motiviranosti, neponovljivosti te jasne i čvrste pridruženosti dotičnoj osobi, osobni se nadimak upotrebljava i samostalno bez imena i prezimena dotične osobe. Nadimci su obično motivirani kakvom tjelesnom ili duševnom osobinom. Osobni nadimak nastaje uglavnom kad osoba ispolji koju od značajki koja postaje pobudom nastanka nadimka. Taj nadimak živi s tom osobom i često umire s njom. Kadšto se osobni nadimak prenosi na obitelj i postaje obiteljskim nadimkom, koji se nasljeđuje. U izdvojenim (seoskim) sredinama, u svakidašnjoj neslužbenoj uporabi nadimak preuzima ulogu drugog, neslužbenog prezimena“ (Šimunović 2003: 422). Za razliku od imena i prezimena koje se dobiva i nasljeđuje pri rođenju, nadimak se „zarađuje“ tijekom života, stoga je ono u imenskom obrascu najnestabilniji i neobvezatni član. Osobno ime i prezime ostvaruju se u službenom liku i u pisanom obliku, a nadimak je pretežito čin govora i zato se on koristi u neslužbenoj komunikaciji te među manjim zatvorenim grupama. „Nadimak se odlikuje afektivnim nabojem koji se očituje kao leksički sadržaj osnove i kao stuktorni sklop pridruživanja tvorbenih formanata koji nose afektivni sadržaj“ (Šimunović 2009: 192). Šimunović nadimke dijeli na osobne i obiteljske. Kaže da se nadimak odnosi na osobu kao jedinku (Grbonja, Nosonja), na obitelj, tj. kućnu zajednicu kojoj je na čelu starina kao glava obitelji, zatim žena i djeca (Babini, Ivanovi, Kovači), na rod, tj. cjelinu pojedinih obitelji koje su istoimene po muškoj liniji s kćerkama, ali bez njihovih potomaka (Sorići, Baje, Zrinski), na pleme, tj. na rođake dotičnoga čovjeka s očeve i majčine strane, na njegove krvne i pravne rođake (Gušići, Nelipići, Kačići), na određeni kraj u kojem obitavaju pojedine narodnosne, dijalektne ili koje druge skupine (Bezjaki, Čići, Dalmoši), na narod (Ameri, Švabe). Poput osobnih imena, prezimena i etnonima, i nadimci su antroponimna kategorija. Nadimci se upotrebljavaju s imenima i prezimenima te, kao i ona, dobivaju osobnoimenske i prezimenske oblične strukture i podložni su analoškim utjecajima ostalih antroponimnih vrsta. Oni bolje od drugih antroponima čuvaju leksičku semantiku. Zato je u osnovi nadimka češće imenica (s

leksičkim značenjem) nego ime sa značajkama njegova onomastičkog sadržaja (predmeta imenovanja) koje su prenesene u nadimak. Uz leksički (imenički) i onomastički (imenski) sadržaj nadimak se očituje intonacijom, specifičnim naglaskom i drugim vrednotama govornoga jezika te osobito u dijalektnim, šatrovačkim i drugim idiomima i sociolektima, u kojima nadimci nastaju i dobivaju specifične oblike i sadržaje, o čemu će biti više riječi u nastavku rada. Zbog afektivnog naboja koji nose, nadimci su vrlo izražajni. Nadimci dodijeljeni individualnoj osobi nose satiričko-humoristične značajke te osobe. Nadimak je pri nastajanju pojmljiv, razumljiv s jasnom identifikacijskom porukom u sadržaju i obliku. Najstarija su imena po tim odlikama zvučala slično nadimcima (Rak, Hlap, Hudina, Bak). „Nadimci su jedna od najživljih i najkreativnijih imenskih struktura. Uz jezične obavijesti koje nose, oni su odraz mnogih društvenih odnosa u raznim dobnim, prostornim, staleškim i profesionalnim sredinama. Dobro karakteriziraju nadjevatelja i nositelja nadimka. Latinska izreka *Nomen est omen* ima u nadimcima najprikladniju potvrdu“ (Šimunović 2003: 423). Osobni nadimak možemo nazvati najkreativnijom antroponimnom kategorijom. U njemu su humorističke crte jače sačuvane u leksičkom sadržaju osnove i u tvorbenom sklopu. Uporablja li se nadimak vrlo često, širi se prepoznatljivost njegova onomastičkoga sadržaja, a intenzitet poruge koja je njima trebala biti postignuta samim time postaje manji. Takvi se nadimci lakše nasljeđuju zatim prelaze u obiteljski nadimak i dobivaju množinske oblike. „Opisati i protumačiti strukturu nadimaka osnovni je antroponimijski zadatak u jezičnom i smislenom razrješavanju nadimaka. Međutim nadimcima valja pristupati ne samo s gledišta onomastičke strukture, etimološke i tvorbene jasnoće, nego i s gledišta spoznajne i socijalne psihologije i psiholingvistike“ (Šimunović 2003: 425). Proces u kojem se nadimak dodjeljuje i uporabljuje potrebno je promatrati u sklopu psihologije međuljudskih odnosa u društvu.

5.1. Povijest nadimaka u hrvatskom jeziku

Kod Hrvata se nadimci javljaju već od devetog stoljeća u prvim pisanim dokumentima. Nekadašnjim nadimcima Babuder, Munižaba, Plazibat, Pecikozić, Smičiklas, Jamometić, Puzigaća, Salopek, Muhoberac, Močibob, Nedoklan, Oblizalo, Propadalo, Mucalo itd. isticale su se tjelesne i duševne karakterizacije, a danas su preuzeli uloge prezimena. Prva hrvatska prezimena Zlurad, Bogobojša i druga zapravo su bili nadimci tzv. kognomeni. Od devetog stoljeća spominju se nadimci u dalmatinskim gradovima: „U Splitu su godine 1080. zabilježeni nadimci Cacaunti (‘onečisti pomazane’), Butadeo (‘svrzi Boga’). U Rabu u to doba nalazi se nadimak CaŪalupi (‘lovi vukove’), a nosi ga čovjek koji se zove hrvatskim imenom Dobre. U Dubrovniku se od X. do XV. stoljeća bilježe nadimci Gratapaia (‘čisti slamu’), Manduca Vacca (‘vodi kravu’), Caca in pino (‘lovi po trnju’), te Maca fava (‘jedi bob’), koji nosi čovjek s hrvatskim imenom Hranko. U XIII. stoljeću u istom gradu bilježimo hrvatske nadimke Češiguz i Goriguzica. Ovaj potonji nadimak nosi čovjek s romanskim imenom Basus“ (Šimunović 2003: 423). Obiteljski nadimci vrlo su davna imenska kategorija, a nastali su kao dopunsko sredstvo prepoznavanja kada se prezimena još nisu upotrebljavala. Nadimci su nastajali i živjeli kao vrlo produktivna antroponimijska kategorija i nakon uvođenja korištenja prezimena. U malim zatvorenim kolektivima često su potiskivali prezimena. „Na pitanje: ‘kako se zoveš?’ odgovaralo se: ‘nadimkom’, a ‘Kako te pišu?’, odgovaralo se: ‘osobnim imenom i prezimenom’“ (Šimunović 2003: 424). S obzirom na to da se osobni nadimak nasljeđivao, samim time postao bi i obiteljski nadimak, a tako se počeo upotrebljavati i u množinskom obliku, npr. ako je u jednini osobni nadimak glasio Srdar, obiteljski nadimak u množini glasio je Srdarovi.

5.2. Nadimci prema formi

Osobne nadimke s obzirom na formu Šimunović u članku *Nadimci u Hrvata* dijeli na proste, složene i sastavljene. Prva vrsta, odnosno prosti nadimci su nadimci poput osobnih imena tvorenih regresivnom tvorbom, bez segmenata sufiksalne tvorbe, primjerice: Loje, Šito, Ćule, Bura..., ili su izvedeni antroponimnim formantima. Nema gotovo nijednog

imenskoprezimenskog formanta koji ne bi bio zastupljen u nadimačkoj tvorbi. S obzirom na značenje, proste nadimke može se podijeliti u nekoliko skupina:

- a) nadimci patronimskog (metronimskog) postanja, i to po muškom osobnom imenu, npr. Cvitan(ovi) i po ženskom osobnom imenu, npr. Jelac (u značenju 'Jelin suprug')
- b) nadimci motivirani zanimanjem: Birkaš, Remeta, Konjevod, Čoban, Kapular
- c) nadimci motivirani duševnim osobinama njihovih nositelja: Bisni, Čangriz, Mrgud
- d) nadimci motivirani tjelesnim (npr. govornim) manama: Tarlala, Čučura, Číci, Pet-Šest
- e) nadimci motiviranim značajkama domaćih životinja: Kosić, Sokol, Jež, Zec
- f) nadimci motivirani značajkama biljaka: Čičak, Bundeve, Kaloper
- g) nadimci nadjenuti po hrani: Papar, Krvavica
- h) nadimci nadjenuti po raznovrsnim predmetima: Torbarina, Kusturica, Keser, Puška
- i) nadimci izvedeni od toponima, etnika i etnonima: Ungar, Splićanac, Vlah, Turčin

U pojam složeni nadimci ubrajaju se svi nadimci nastali tvorbom od dviju riječi. Te složenice mogu se sastojati od:

- a) od opće imenice i vlastitog imena: Kumamandini, Čič-Andrijini
- b) od dvije imenice: Križbožec
- c) od dva vlastita imena: Ciganmatini, Šimkamušini
- d) od pridjeva i vlastitog imena: Bilomatin
- e) od uzvika i imena: Bućrozini
- f) od prijedloga i toponima: Podjezičari
- g) od imperativnog oblika i imenice: Kalivoda, Gladikosa

Sastavljeni nadimci kao što im i samo ime kaže sastavljaju se od više riječi. Posebne su etimološke i tvorbene strukture koje se javljaju se u mnogim dijalektima i sociolektima. Mogu se sastaviti na sljedeće načine:

- a) od antroponima i opće imenice: Lolo Spavalo
- b) od opće imenice i antroponima: Čorko Lorko
- c) od pridjeva i opće imenice: Mali Meštar
- d) od pridjeva i antroponima: Sveti Nikola
- e) od antroponima i uzvika: Mate Uh
- f) od dvaju glagola: Peri Deri

Prema formi mogu se razvrstati i obiteljski nadimci koji u većinskim slučajevima nastaju sufiksacijom od jedninskog oblika osobnog imena ili prezimena:

- a) osobno ime/prezime/nadimak + *-ići* (*-ovići/-evići/-inići*): Starčevići, Borinići
- b) osobno ime/prezime/nadimak + *-ci* (*-ovci/-evci/-inci*): Čulci, Mićunovci, Dragotinci
- c) zemljopisni pojam/toponim + *-ari/-ani*: Dolinari, Ponikvari, Dražani, Cerjani
- d) imenica + *-ari/-arovi* s idejom zanimanja: Medari, Kolesari, Končari, Lugarovi
- e) osobno ime/prezime/ + *-ovi/-evi, -ini*: Majkovi, Pivčevi, Horvatićevi, Mladini

Primjeri sufiksacije osnove koju čini toponim uz dodavanje sufiksa zanimljivi su zato što takav obiteljski nadimak koji označava živo, tj. obitelj može označavati i neživo, tj. naselje u kojem žive pretežno članovi obitelji s upravo tim nadimkom.

Za primjere obiteljskih nadimaka s idejom zanimanja Šimunović kaže: „Takvi obiteljski nadimci upozoravaju na dugu tradiciju obrta u dotičnoj obitelji jer su se obrti nasljeđivali (Kovači, Zvonari). Njihova zastupljenost u hrvatskoj ojkonimiji nije osobito obilata. Takvi su se nadimci i kasnije prezimena stvarali mnogo po srednjoj Europi, u koju su bili uključeni dijelovi sjeverne Hrvatske i Istre, pa je takvih nadimaka kudikamo više po Zagorju, Slavoniji i Istri nego po južnoj Hrvatskoj“ (Šimunović 2003: 426).

Posljednja skupina obiteljskih nadimaka nastalih sufiksacijom navedena u radu predstavlja nadimke u pridjevskom liku s idejom posvojnosti, pripadnosti osobi čiji je antroponim u osnovi obiteljskog nadimka, npr. Horvatićevi.

6. Nadimci iz suvremenog života

U svrhu ovog seminarskog rada prikupljen je korpus nadimaka u kojem je ispitano oko stotinu pedeset osoba različite dobi. Sudjelovala su djeca osnovnoškolske i srednjoškolske dobi te odrasle osobe sredovječne i zrele dobi. Nadimci koji su prikupljeni uglavnom su slavonskog podrijetla i iz unutrašnjosti Hrvatske, uz iznimku koju čini nekoliko nadimaka prikupljenih s otoka Mljeta. Pretpostavka prije istraživanja bila je da je većina današnjih nadimaka nastala skraćivanjem imena ili prezimena pojedine osobe. Također se pretpostavlja da se pri nastanku nadimaka u današnjici sve manje takvi nadimci temelje na naglašavanju poruge, za razliku od nadimaka tijekom povijesti. Današnji se nadimci koriste u svrhu iskazivanja bliskosti u zatvorenim grupama ljudi.

6.1. Nadimci nastali od osobnog imena

Pri istraživanju nadimaka iz korpusa primjećuje se da je najveći dio nadimaka nastao od osobnog imena. U osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj generaciji može se zamijetiti da je najveći broj nadimaka nastao upravo na taj način jednostavnim tvorbenim preoblikovanjem radi lakšeg i bržeg komuniciranja. Nadalje, lako je uočiti da su ti nadimci nastali ponajprije kao odmilice i koriste se u zatvorenim grupama među članovima obitelji ili prijatelja.

Primjeri za nadimke nastale od imena među osnovnoškolcima i srednjoškolcima:

- a) Nadimci nastali od osnove imena: Domagoj – Domo, Krešimir – Krešo, Zvonimir – Zvone, Tomislav – Tomi/Tomo, Hrvoje – Hrco, Zoran – Zoki, Petar – Pero, Juraj – Jurica, Matija/Matej – Mata, Dorotea – Dora, Bojana – Boja, Nikolina – Nika, Jelena – Jela, Benjamin – Benjo, Gabrijela – Gabi, Leticija – Leta
- b) Nadimci nastali promjenom osnove imena: Pavo – Vopa, Gabrijel – Gagi, Mihael – Mima, Petra – Peca

Među odraslim osobama uočava se također veliki broj nadimaka koji je nastao od imena, ali se ti nadimci razlikuju od nadimaka osoba mlađe generacije. Primjerice nadimci odraslih osoba zvuče ozbiljnije i u polovici slučajeva nastaju promjenom osnove riječi, za razliku od osoba mlađe dobi koje u većini slučajeva nadimak tvore na osnovi imena. U ovoj je skupini manji broj nadimaka nastalih od imena, a više je nadimaka nastalo od prezimena. Isto kao kod osoba osnovnoškolske i srednjoškolske dobi, i odrasle osobe koriste se nadimcima radi učinkovitijeg sporazumijevanja, lakšeg izgovora i izražavanja bliskosti među članovima obitelji i prijateljima:

- a) Nadimci nastali od osnove imena: Đorđe – Đoko/Đole, Dario – Darac, Slavko – Slava, Stjepan – Stipa, Branko – Brana(c), Saša – Sale, Krunoslav – Kruno, Zdenko – Zdena, Oliver – Olja, Marijan – Mare, Nenad – Neno, Robert – Robi, Žarko – Žare, Božidar – Božo, Miroslav – Miro, Milan – Mile, Josip – Joza, Đurđica – Đurđa, Snježana – Snježa, Ljiljana – Ljilja, Barbara – Bara, Biserka – Biba, Natalija – Nata
- b) Nadimci nastali promjenom osnove imena: Mirjana – Mirica, Kristina – Tina, Mihaela – Miška, Marija – Maca, Smilja – Mimi, Đurđica – Đuka, Katarina – Kiti, Valerija – Lela, Ljerka – Lela, Marijana – Maca, Kornelija – Koki, Vlatka – Vlaja, Romana – Mana

6.2. Nadimci nastali od osobnog prezimena

U ovoj kategoriji nadimaka najistaknutija je činjenica da se veći broj takvih primjera pojavljuje u odrasloj dobi, dok generacija učenika manji broj nadimaka tvori od prezimena:

- a) Nadimci nastali od prezimena u učenika osnovnoškolske i srednjoškolske dobi: Blažević – Blaž, Špoljarić – Špoljo, Kasumović – Kasa, Arsić – Arsa, Jusup – Supa, Ristanović – Ris, Margetić – Marža, Kukavica – Kuki, Ferenčević – Ferenko, Starčević – Starac, Vlaisavljević – Weki, Kovačević – Kova, Marinović – Mara, Majić – Maja (ž.)
- b) Nadimci nastali od prezimena u osoba starije i zrele dobi: Vargović – Varga, Hercigonja – Herc, Vašarević – Vašar, Crljenić – Crlja, Dujmović – Dujma, Oršulić – Orša, Čizik – Cika, Fadljević – Fad, Koledić – Ledo, Rajković – Raja, Tolušić – Tole, Kirin – Kiro, Zubak – Zub, Vuletić – Vule, Šimičić – Šima, Čavčić – Čava, Lončarić – Lonac, Glavaš

– Glava, Suhanek – Suhi, Lalić – Lale, Ribarić – Riba, Harmund – Hari, Smiljanić – Smilja, Deutsch – Dajić/Švabo

6.3. Nadimci motivirani fizičkim izgledom i duševnim karakteristikama

U ovoj kategoriji nadimaka, većina se nadimaka odnosi na osobe odrasle i starije dobi jer kod ispitanika nije primijećeno korištenje takvih nadimaka u djece i učenika. Pretpostavlja se da je kod učenika od rane dobi ukazivano na problem nadimaka kojima se obilježava nečiji fizički izgled u smislu poruge te se zbog toga takvi nadimci danas sve manje upotrebljavaju. Ovi su nadimci nastali s ciljem poruge, međutim radi dugogodišnjeg korištenja smanjio se intenzitet poruge te su se počeli koristiti u pozitivnom kontekstu.

Primjeri nadimaka motiviranim fizičkim izgledom:

- a) *Maska* – osoba od rane dobi nosi dioptrijske naočale s debelim okvirima
- b) *Čoro* – osoba koja ne vidi dobro
- c) *Griva* – osoba s vrlo bujnom kosom
- d) *Kukac* – osoba izgledom podsjeća na kukca
- e) *Dugi* – vrlo visoka osoba dugih ekstremiteta
- f) *Ovca* – osoba s kovrčavom kosom
- g) *Sirko* – osoba svijetle puti

Primjeri nadimaka motivirani duševnim karakteristikama:

- a) *Paco* – strpljiva osoba (tal. pazienza – strpljivost)
- b) *Bura* – osoba burno reagira
- c) *Baja* – osoba glavna u selu
- d) *Tihi* – osoba koja uvijek šuti
- e) *Mrlja* – neuredna osoba često zaprljane majice

6.4. Nadimci motivirani utjecajem druge osobe

Nadimci ove kategorije dodjeljuju se osobama zbog sličnosti s roditeljima, nekom poznatom osobom iz javnog života ili radi usporedbe:

- a) *Teštvir* – osobu zovu tim nadimkom jer je jedini brat u obitelji s više sestara (mađ. testvér – brat)
- b) *Splíco* – osoba ima roditelje splitskog podrijetla
- c) *Seka/Braco* – roditelji su svoju djecu tako od milja nazvali pa ih svi tako zovu
- d) *Drndo, Ćuso* – nadimak se naslijedio od roditelja
- e) *Becker* – zbog sličnosti s tenisačem Borisom Beckerom
- f) *Benito* – ćelavošću podsjeća na Benita Mussolinija
- g) *Drme* – nadimak se prenosio u obitelji s oca koji je bio glavni nadcestar u selu
- h) *Klinton* – osoba izgledom podsjeća na američkog predsjednika Clintona

6.5. Nadimci motivirani zanimanjem

Tijekom povijesti ljudima su se dodjeljivali nadimci nastali prema zanimanjima kojima su se bavili, a u nekim slučajevima tako je i danas. Svakako treba naglasiti da je pritom riječ o nadimcima kojima se koriste osobe starije od trideset godina:

- a) *Kovač* – osoba se bavila potkivanjem konja
- b) *Cager* – osoba je bila urar
- c) *Brico* – otac osobe je brijač
- d) *Babo* – majka osobe je bila babica
- e) *Ribica* – osoba je vlasnik ribarnice
- f) *Džambo* – osoba je vlasnik poduzeća Džambo Trade
- g) *Učovica* – osoba je žena učitelja
- h) *Kovo/Kovovica* – osoba je kovač/žena kovača

6.6. Nadimci izvedeni zbog nepravilnosti u govoru

Nadimci ove kategorije nastaju zbog određene nepravilnosti u govoru ili govorne mane koju osoba ima:

- a) *Dakle* – osoba koristi poštapalicu „dakle“
- b) *Jepa* – osoba ne može izgovoriti određene glasove
- c) *Muc* – osoba muca

6.7. Nadimci motivirani stranim jezikom i dijalektom

Često se u nastanku nadimaka koriste oblici iz pojedinog stranog jezika ili dijalekta. Kod srednjoškolaca se posebice može primijetiti motiviranost nadimaka engleskim jezikom:

- a) Nadimci motivirani mađarskim jezikom: Janika (Ivan), Ferica (Franjo), Pišto (Slavko)
- b) Nadimci motivirani njemačkim jezikom: Švabo (Deutsch/Dajić)
- c) Nadimci motivirani talijanskim jezikom: Zonzo (osoba je iz sela Komarevići, tal. *zanzara* znači ‘komarac’), Paco, Giovanni (Ivan)
- d) Nadimci motivirani engleskim jezikom: Benžamin (Benjamin), Meri (Maria), Šerif, Barbie (Barbara), Suzy (Suzana), Vicky (Viktorija), Ketī (Katarina)
- e) Nadimci motivirani narječjem i dijalektom: Ane (Ana), Vice (Vicencijo), Gago (Gašpar), Pave (Pavla), Mare (Marija)

7. Nadimci poznatih Hrvata

Zanimljivo je primijetiti da i velik broj slavni osoba koristi uz svoje ime i prezime prepoznatljivi nadimak koji je postao zaštitno, odnosno umjetničko ime po kojem su poznati. Često su to sportaši, pjevači, glumci, ali i političari. Primjerice:

- a) Sportaši: Igor Prosinečki – Žuti, Ante Kostelić – Gips, Ivan Perišić – Koka, Domagoj Duvnjak – Dule, Goran Ivanišević – Zec
- b) Pjevači: Zlatan Stipišić – Gibonni, Marko Perković – Thompson, Joško Čagalj – Jole, Vladimir Kočiš – Zec, Tatjana Matejaš – Tajči
- c) Političari: Andrej Plenković – Plenki, Ivo Sanader – Čaća, Jadranka Kosor – Jaca

8. Zaključak

Proučavanjem uloge, nastajanja, sadržaja i forme nadimaka tijekom povijesti i danas dolazi se do brojnih zaključaka. Prvo je važno napomenuti da su brojni obiteljski nadimci nastajali dodavanjem sufiksa na osnovu koju je činio osobni nadimak, primjerice: Srdar+-ovi > Srdarovi). I značajan broj osobnih nadimaka nastao je sufiksalsnom tvorbom: Nos+-onja > Nosonja, Bob+-onja > Bobonja, Ćor+-o > Ćoro, Bab+-o > Babo, itd. Kod prijašnjih nadimaka, koji se danas uglavnom više ne koriste, mogu se primijetiti i primjeri srastanja, npr.: Križ+božec > Križbožec, Pod+jezičari > Podjezičari, Kali+voda > Kalivoda. Nadalje, važno je prepoznati da su današnji nadimci većinski nastali od osobnog imena ili prezimena osobe kojoj se dodjeljuju. Osobna se imena i prezimena skraćuju radi brže i lakše komunikacije, te zbog jednostavnije izgovora koji omogućuju, primjerice lakše je i brže izgovoriti Krešo, nego puno ime osobe Krešimir. S obzirom da su nadimci prije nastajali kako bi se identificirale i razlikovale osobe ista imena, danas se može zaključiti da taj slučaj uglavnom više ne vrijedi. Danas je glavna odlika nadimka da stoji u ulozi hipokoristika, odnosno osobi se dodjeljuje nadimak od strane članova obitelji i prijatelja da bi se pokazala bliskost i prisnost. Taj se nadimak većinski koristi upravo u zatvorenoj grupi istih ljudi koji su ga dodijelili, no u nekim slučajevima može postati toliko široko korišten što dovede do zaborava punog imena osobe i nadimak postane osobi zaštitno ime. Ovime se pokazuje da je navedena pretpostavka bila točna. Jedna je od glavnih značajki nadimka poruka ili poruga koja je njime htjela biti postignuta, no današnji nadimci, osim što imaju glavnu ulogu hipokoristika, više ne nose stupanj poruge. To se može vidjeti u prikupljenom korpusu gdje nadimke motiviran fizičkim izgledom mladi ljudi ne koriste. Razlog tome je taj da se djecu od rane dobi uči kako se ostaloj djeci ne smiju i ne trebaju rugati. Nadimci ove skupine tvore se skraćivanjem osobnog imena. Kod odraslih i starijih osoba nadimci motivirani fizičkim izgledom i duševnim karakteristikama još su uvijek prisutni, no u manjoj mjeri. Također se koriste i nadimci motivirani zanimanjem, nadimci motivirani utjecajem i usporedbom s drugom osobom te nadimci stečeni zbog nepravilnosti u govoru. S obzirom da je većina ispitanika s područja Slavonije i unutrašnjosti Hrvatske, nadimci su motivirani mađarskim i engleskim jezikom, a oni koji potječu s otoka Mljeta motivirani su talijanskim jezikom.

9. Literatura

1. Bjelanović, Živko 2007. *Onomastičke teme*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
2. Gašparević, Ljubica, Mikić Čolić, Ana 2019. „*Nomen est omen – tvorba nadimaka u hrvatskom jeziku*“ u: *Gramatikom kroz onomastiku*, Glušac, Maja; Mikić Čolić, Ana (ur.), Filozofski fakultet, Osijek, str. 109–116.
3. Glušac, Maja; Mikić Čolić, Ana (ur.) 2019. *Gramatikom kroz onomastiku*, Filozofski fakultet, Osijek.
4. Šimunović, Petar 2003. *Nadimci u Hrvata*, Govor 20, 1–2, 421–429.
5. Šimunović, Petar 2009. *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.